

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

A NEET-fiatalok közötti női felülreprezentáltság okai az oktatásban és a munkaerőpiacon – az Észak-alföldi régióban megjelenő tendenciák

PAPP KITTI MÁRIA¹ – MOHÁCSI MÁRTA²

ABSZTRAKT

Az Európai Unió tagállamaiban a NEET-generáció (15–24 vagy 15–29 éves nem tanuló, nem dolgozó, képzéseken részt nem vevő fiatalok) nemi eloszlása nem alkot egységes képet. Míg a nyugati országokban erőteljesebben megjelenik a csoportban a férfiak fölénye, addig a kelet-európai tagállamokban – így Magyarországon is – a női felülreprezentáltság jelenik meg. Tanulmányunkban a szakirodalmi háttéren túl egy 2024-es kvalitatív kutatásunk eredményeit is ismertetjük, amelyben azt vizsgáltuk, hogyan jelenik meg Magyarországon, az Észak-alföldi régióban (Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye) a NEET-ek közötti nemi egyenlőtlenség az oktatásban és a munkaerőpiacon. Legfontosabb megállapításunk, hogy bár a férfiak átlagos iskolai végzettsége alacsonyabb, korai iskolaelhagyásuk mértéke pedig magasabb mint a nők esetében, a munkaerőpiaci elhelyezkedésük hosszú távon kedvezőbb alakul, hiszen a mobilitásuk magasabb, a betölthető munkakörök szélesebbek, és kevésbé érintettek a családi felelősségvállalás terheiben.

KULCSSZAVAK: NEET-fiatalok, versenyképesség, nemi egyenlőtlenségek, Magyarország, Észak-alföldi régió, munkaerőpiac, oktatás

ABSTRACT

Causes of the educational and labour market overrepresentation of women among NEET youth – Trends in Hungary's Northern Great Plain region

In the member states of the European Union, the gender distribution of the NEET generation (young people aged 15–24 or 15–29 who are not in education, employment, or training) does not follow a uniform pattern. While in Western countries men tend to be overrepresented in this group, in Eastern European member states, including Hungary, women are affected disproportionately. In this study, beyond a review of the relevant literature, we also present the results of our qualitative research from 2024 carried out in Hungary's Northern Great Plain region (Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, and Jász-Nagykun-Szolnok counties). In this

¹ Papp Kitti Mária: PhD-hallgató, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola. Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program; e-mail: papp.kitti@arts.unideb.hu

² Dr. habil. Mohácsi Márta: adjunktus, Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszék; e-mail: mohacsi.marta@arts.unideb.hu

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

research, we examined the forms of gender inequality among NEET youth in terms of education and the labour market. Our key finding is that although men have, on average, lower levels of educational attainment and a higher rate of early school leaving than women, their long-term labour market prospects are more favourable. This is due to their greater geographic and occupational mobility, broader employment opportunities, and smaller burden of family responsibilities.

KEYWORDS: NEET youth, competitiveness, gender inequality, Hungary, Northern Great Plain region, labour market, education

Bevezetés

Az Európai Unió (EU) 2010 óta nagy figyelmet fordít a NEET-generáció életkörülményeire és problémáik feltárására, valamint a csoport létszámának folyamatos csökkentésére. Az Európai Jogok Szociális Pillére (2017) 2030-ra a munkaképes korúak közötti minimum 78%-os foglalkoztatottsági rátát, ezen belül pedig a NEET-ek arányának 9 százalékra való lecsökkentését tűzte ki célul (European Commission 2017). Ez azért kiemelkedően fontos cél, mert a nem tanuló, nem dolgozó, képzéseken részt nem vevő fiatalok számos kockázatot rejtnek magukban (társadalmi polarizáció, politikai radikalizálódás, társadalombiztosítási rendszerek finanszírozhatatlansága stb.) (Bokányi – Szabó 2015; Medgyesi 2018; Papp – Mohácsi 2024).

Az EU-ban 2022-ben a NEET-ek aránya 11,7% volt, amely az azt megelőző, a világjárvány káros gazdasági-társadalmi hatásaival sújtott évekhez képest jelentősen (3–4 százalékos) csökkent. Az Eurostat statisztikái szerint a tagállamok között nagymértékű különbségeket lehet kimutatni a NEET-ek eloszlásában. Míg a legkevesbé érintett területeken, például Hollandiában 4,2% a NEET-státuszban élők aránya, addig Lengyelországban és Romániában 2022-ben a 20 százalékot is megközelítette (Eurostat 2022). A NEET-létben élés nemcsak az érintettek számára lehet káros, de a nemzeti gazdaságnak is: 2013-ban a NEET-fiatalok munkaerőpiaci távolmaradása 119 milliárd eurós kiesést okozott az Unióban (Bokányi – Szabó 2015).

Azonban azok a tanulmányok, amelyek ezt a csoportot vizsgálják, kevészer térnek ki a nemi sajátosságokra. Leggyakrabban azt emelik ki a szerzők, hogy a NEET-generáció elemzésekor nem beszélhetünk homogén összetételről, sokkal inkább egy hét-nyolc altípusra bontható társadalmi csoportról kell szólnunk. Ezért a továbbiakban a jelen tanulmány célja, hogy rávilágítson, milyen sajátos jellemzői vannak a magyar női NEET-eknek, és milyen egyéni és rendszerszintű tényezők állhatnak annak hátterében, hogy hazánkban felülreprezentáltak a nők ebben a társadalmi csoportban. Ennek vizsgálata során a hazai és nemzetközi szakirodalom legfontosabb eredményeinek ismertetésén túl egy saját, szakértőkkel készült kvalitatív kutatás megállapításait is ismertetjük.

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

A NEET-jelenség értelmezése

A NEET-fogalom a Not in Education, Employment or Training szókapcsolat rövidítése, azokat a fiatalokat jelöli, akik nem vesznek részt oktatásban, a munkaerőpiacon és képzéseken sem (Eurofound 2022). A NEET mint kifejezés Nagy-Britanniából indult az 1980-as években, de Európa-szerte csak a 2008-as világgazdasági válság okozta gazdasági és társadalmi problémák hívták életre a széleskörű vizsgálatokat. 2010-ben létrehozták a NEET-indexet, amely értelmében azokat a 15–29 éveseket tekintjük ebbe a csoportba tartozónak, akik nem vesznek részt formális oktatásban, nem tagjai a munkaerőpiacnak, és nem járnak képzésekre sem (Bokányi – Szabó 2015; Papp 2023).

2022-ben az Európai Unióban élő 15–29 éves korosztály 14,2 százaléka, vagyis nagyjából hétmillió fiatal volt NEET-nek tekinthető az Eurofound (2022) adatai szerint.

A NEET-státuszban élők különösen veszélyeztetett csoportnak számítanak munkaerőpiaci szempontból, hiszen főként olyan fiatalok érintettek, akik nem rendelkeznek piacképes végzettséggel, kellő munkatapasztalattal, vagy egyszerűen csak nem képesek tartósan elhelyezkedni a munkaerőpiacon.

Az Európai Unió tagországai között egyenlőtlen mértékben oszlanak el a NEET-ek. Magyarországon tíz százalék körüli az arányuk, ami javuló tendenciát feltételez az elmúlt évekhez képest, s ezzel Európa középmezőnyében szerepel (Sólyom 2015), ugyanakkor az is igaz, hogy az elmúlt évek válságai jelentős számban növelték az Unió országaiban a NEET-fiatalok számát (Eurofound 2022).

A NEET-generáció tagjai közül a legveszélyeztetettebbek azok a fiatalok, akik nem fejezték be iskolai tanulmányaikat – s ezzel korai iskolaelhagyóknak tekinthetők –, de jelentősen hátrányos helyzetben vannak a munkaerőpiacon tartósan dezintegrált csoportok is. Bár a NEET-fogalom nem terjeszthető ki csupán a munkanélküli fiatalok csoportjára, az mégis kijelenthető, hogy a mai társadalmi viszonyok között Magyarországon a NEET-generációnak ez a csoportrésze tűnik a legveszélyeztetettebb kategóriának (Sánta 2017). Mindazonáltal más veszélyeztető faktorok is vannak a NEET-té válás kapcsán. Ilyen a túl korai szülővé válás, a szenvedélybetegségek (közülük is leginkább a drog- és az alkoholfüggőség), a kriminalizálódás, vagy az iskolából való lemorzsolódás (Sánta 2021).

NEET-fiatalok Európában és Magyarországon – nemi eltérések

Magyarországon az Európai Unióban megszokott módon méri az Eurostat a NEET-ek számát, vagyis a 15–24 évesekre vonatkoztatottan közlik adataikat. Eszerint 2001-től a 2008-as gazdasági világválságig egyértelműen lassú, de csökkenő tendencia volt mérhető. Míg 2001-ben 14,6 százalék volt a NEET-ek aránya, addig 2007-ben 11,3 százalékos érték mutatkozott. A recesszió hatására azonban újabb növekedés

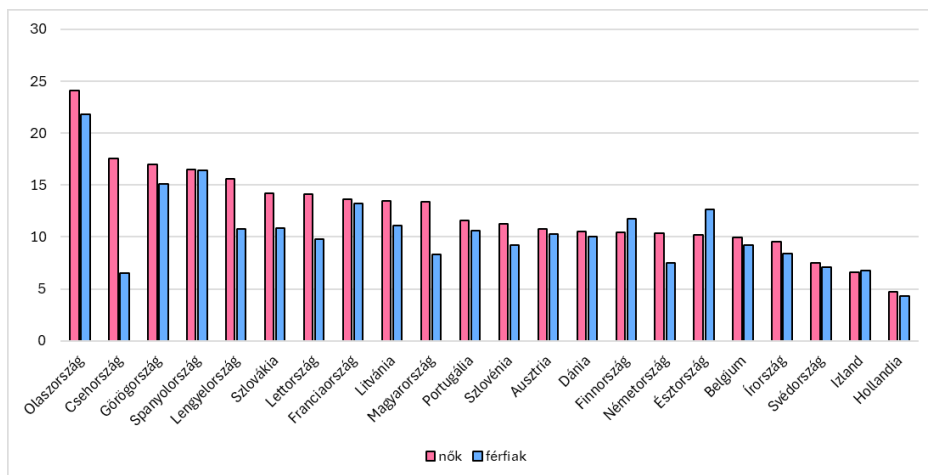

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

következett, amely meghaladta a kiindulási év adatait is (14,7 százalék). 2013-ban további növekedés következett, ekkor a NEET-ek aránya már elérte a 15,4 százalékot, ami 2,4 százalékkal meghaladta az Uniós országok átlagát. 2015-re a NEET-ek aránya újra csökkenést mutatott, ekkor már az Európai Unió átlaga (12 százalék) körül mozgott, és megközelítette a 2007-es magyarországi átlagot is (Sánta 2017). Az Eurostat adatai alapján 2017-ben még alacsonyabb lett a Magyarországon a NEET-ek aránya, a legjobb eredmény pedig 2018-ban mutatkozott, akkor már csak 10,6 százalék volt. 2020-ra a koronavírus-járvány hatására újra 12 százalék fölé ugrott az arány, de 2021-re újra mérséklődő tendencia állt be (Eurofound 2022).

Az Európai Unióban 2021-ben a NEET-ek aránya 13,2 százalék volt. Az elmondható, hogy a tagországok között jelentős különbségek mutatkoznak ebben a tekintetben. Míg például Hollandiában 5,5 százalék csupán a NEET-fiatalok aránya, és a skandináv országok mindegyikében 8,5 százalék alatt alakultak a trendek, addig Olaszországban és Romániában a 20 százalékot is meghaladta (Eurostat 2022).

Európában nem alakultak ki egységes trendek azzal kapcsolatban, hogy a férfiak vagy a nők érintettek-e inkább a NEET-létben. Ha hazánkat vesszük szemügyre – mint a későbbiekben látni fogjuk –, teljesen világos tendenciák mutathatók ki a tekintetben, hogy mi jellemzi a nemi eloszlást a magyarországi NEET-társadalomban. A nők felülreprezentáltsága nyilvánvaló, azonban nem igaz ez minden uniós tagországra. Mint látható, Észtországban és Finnországban egyértelműen a férfiak vannak többségben, azonban egyes országokban (pl. Csehország és Magyarország) jelentős női fölény mutatkozik (1. ábra).

1. ábra. Nemi arányok százalékos megoszlása a 15–29 éves NEET-fiatalok között az Európai Unióban

Forrás: az OECD 2022a és 2022b alapján saját szerkesztés

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

Az Európai Unió vizsgálata szerint a válságok okozta gazdasági visszaesések jelentős mértékben érintették a feldolgozóipart és az építőipart, ami elsősorban a férfiak munkáját veszélyezteti. Az első NEET-jelentésükben arról írnak, hogy a 2008-as gazdasági válság előtt nagyjából kiegyenlített volt a munkanélküliek aránya a nemek között, azonban 2010-re a férfiak kerültek túlsúlyba az álláskeresőik között (Európai Alapítvány az Élet- és Munkakörülmények Javításáért 2010).

Történelmileg azonban a nőket jobban érinti a munkanélküliség, annak ellenére is, hogy manapság a nők átlagos iskolai végzettsége magasabb, mint a férfiaké (Fényes 2010). Ugyanakkor, Európa különböző területein jelentős eltérések mutatkoznak a nemek között a NEET-státuszban való érintettségében. Az északi államokban és Nyugat-Európában – kiváltképp Nagy-Britanniában – magasabb értéket mutat a férfiak munkanélkülisége a nőkével szemben, Dél- és Kelet-Európában azonban éppen ennek az ellenkezője mutatkozik. Ausztria és Hollandia esetében kiegyenlített nemi arányokról beszélhetünk (Európai Alapítvány az Élet- és Munkakörülmények Javításáért 2010).

Az OECD (2022a) adatai szerint a Balkán-félsziget, a Mediterrán térség és a posztoszocialista országok területén jelenik meg a nők túlsúlya a NEET-csoportban. Azt mondhatjuk, hogy az Európai Unióban ezeken a területeken az eltérés 3–7% a nemek között, azonban az Unión kívül, pl. Törökországban 15 százalékos női túlsúly is megfigyelhető.

A magyarországi NEET-populáció összessége az Európai Unió átlagának felel meg. Ez a tendencia nem állandó, a NEET-fiatalok számát folyamatosan alakító tényező a gazdaság helyzete (ez megmagyarázza a korábban bemutatott statisztikát, amely arról szólt, hogy 2022-re jelentősen csökkent a NEET-ek aránya, míg a Covid-19 okozta pandémiás helyzet és a gazdasági visszaesés a vizsgált társadalmi csoportra is nagy mértékben negatívan hatott). Azonban egyértelműen kitűnő jelenség, hogy míg a tagállamok nagyobb részében a férfiak vannak többségben a vizsgált csoportban, addig Magyarországon női fölény van a vizsgálatok kezdete óta (Bene et al. 2018).

A legfiatalabb korcsoportban (15–19 évesek) a magyarországi átlag (5,8%) elmarad az EU-s átlagtól (6,1%), azonban a női fölény egyértelmű. Míg az uniós átlag a férfiaknál 6,3%, a nőknél pedig 5,9%, addig Magyarországon ez a férfiaknál 5%, a nőknél pedig 6,7%. A 20–24 évesek csoportjában is így alakulnak a trendek. Az uniós és a magyar átlag szinte megegyezik egymással (15,5%), de míg a magyar férfiak átlaga 10,4%, az EU-s férfiak átlaga 14,9%. A magyar NEET-nők aránya 20,9%, az Európai Unió női átlag aránya 16,2% (Eurostat–Data Explorer 2018; Papp 2023). A KSH (2021) adatai szerint a 15–24 éves nők és férfiak közötti különbség a NEET-ek között 5% (nők: 13,2%, férfiak: 8,2%).

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

A nők lemorzsolódása és a korai iskolaelhagyás

Magyarországon a rendszerváltozást követően – a nyugat-európai trendhez igazodva – széles körben nőtt az oktatási expanzió, ami miatt az elsődleges mobilitási tényezővé az oktatás vált. A képzésekre való bejutás szélesebb társadalmi csoportok számára lett elérhető, azonban mindez nem jelentette azt, hogy a végzettség megszerzése is ilyen egyértelművé vált. Ennek az ellentmondásnak a megértésére már a kilencvenes évek végén is elkezdődtek a lemorzsolódást és az iskolaelhagyást vizsgáló kutatások (Fehérvári 2015).

Ez a tendencia nem egyedülálló Magyarországon. A nyugati államok már korábban is találkoztak ezzel a problémával. Rumberger (2012) szisztematikus szakirodalmi áttekintésében arra a megállapításra jutott, hogy a lemorzsolódás egyéni (tanulmányi eredménytelenség, korai gyermekvállalás, munkavállalás, addikciók) intézményi okok (családi minták, iskolarendszerhibái, közösségi nyomás) következtében alakulhat ki.

A kutatások tanúsága szerint, a lemorzsolódás egy hosszú, gyermekkorban megkezdődő folyamat, és számos ok együttes eredménye. Az is egyértelműen kimutatható, hogy Magyarországon a szakiskolákban zárul be a kör, és történik meg teljesen a korai iskolaelhagyás (Kertesi – Kézdi 2012). Ennek oka az iskolarendszer szelektáló hatása: ez azt jelenti, hogy szinte csak olyan fiatalok kezdik meg a tanulmányaikat szakiskolai képzésben, akik alacsony teljesítőképességgel rendelkeznek, szocioökonómiai szempontból hátrányos helyzetűek, és nagy valószínűséggel roma származásúak (Fehérvári 2015).

Az alapvető szocioökonómiai adottságokat nehéz megváltoztatni, azonban az oktatási rendszer megreformálása pozitív irányú változtatásokat vonhatna magával. Berényi (2015) szerint az a főproblémája a szakiskoláknak, hogy a hátrányos háttérű fiatalokat kiszorítani igyekszik az oktatásból, pedig éppen az lenne a lényege, hogy mobilitási csatornaként funkcionáljon. Több kutatás is arra világított rá (Varga 2015; Czirfusz – Lénárd 2023), hogy azok az iskolák tudják sikeresen megtartani és piacképes tudást átadni a nehezebb helyzetű diákok számára is, amelyekre jellemző az inkluzív oktatásszemlélet, nyitottságot mutatnak az innovatív megoldások felé, és nagyfokú bizalmi kapcsolatot alakítanak ki a jólképzett, elszánt pedagógusok a diákokkal. Ugyanakkor az is jellemző, hogy a nők kisebb számban vannak jelen az ilyen típusú intézményekben, és a gimnáziumokban felülreprezentáltak (Fényes 2010).

A korai iskolaelhagyókról az mondható el, hogy míg a 2000-es évek elejétől kezdve az Európai Unió tagállamainak átlaga folyamatos csökkenést mutatott, addig Magyarországon folyamatos hullámzó tendencia volt látható. Ezzel 2014-ben az EU-átlag már alacsonyabb volt (11,1%), mint a magyarországi átlag (11,4%). S bár az EU célkitűzése volt, hogy 2010-re 10 százalék alá szorítsák a korai iskolaelhagyók arányát az Unión belül, csak öt ország volt képes 2000-től folyamatosan csökkenő tendenciát produkálni (Mártonfi 2014). A magyar kormány 2017-es oktatási

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

reformja, amely a tankötelezettségi kor 18-ról 16 évre való leszállítását jelentette, 5–7 százalékponttal növelte a 17–18 éves korban lemorzsolódók arányát (Hermann 2019), és 4,41 százalékkal növelte a NEET-ek arányát (Adamecz-Völgyi et al. 2023), ugyanakkor ez a hatás csak átmeneti volt, mindössze a bevezetés utáni első egy-két évben mutatott jelentős kiugrást. Ezzel együtt azonban azt sem mondhatjuk, hogy jelentősen kedvezően hatott volna a problémára.

A NEET-nők és a munkaerőpiac kapcsolata

Az iskolai lemorzsolódás és az iskolaelhagyás jelentősen növeli a NEET-té válás esélyét, de nem magyarázza a nők túlsúlyát a csoportban. A végzettség hiánya azonban növeli a munkaerőpiaci sikertelenség valószínűségét (Sánta 2017; Sánta 2018).

Európában elterjedt trend, hogy a NEET-státuszúak körében legjelentősebb mértékben az alap- és középfokú végzettségűek vannak jelen. Ugyanakkor míg Magyarországon a végzettség nélküliek és az általános iskolai végzettségűek képviselik a legnagyobb részarányt, addig a visegrádi országokban nagyobb arányban vannak jelen a középfokú végzettségűek is (Szemereyné – Bódis 2018).

Sánta (2020) arra hívja fel a figyelmet, hogy a 2010-es évek elejétől egyre inkább nőtt a közfoglalkoztatás szerepe, amely a képzetlenebb munkaerő felszívását tudta elősegíteni. Azonban ez elsődlegesen a férfiaknak tudott ugródeszkát jelenteni, hiszen őket jelentősen nagyobb mértékben érintette a munkaerőpiaci elhelyezkedés lehetősége. Szintén problémát jelentett, hogy a 25 éven aluliak kisebb mértékben jutottak hozzá ehhez a lehetőséghez, illetve, hogy 2017 után a kormány jelentősen korlátozta a közfoglalkoztatottak számát. Ekkortól bár kiegyenlítettebbé vált a nemi arány a másodlagos munkaerőpiacon, a női NEET-ek arányát szignifikánsan nem befolyásolta (Cuzzocrea 2018; Sánta 2020).

Ugyanígy a NEET-férfiak statisztikai számának csökkentését jelentheti a migráció kérdésköre. Az elmúlt évtizedben jól láthatóan kibontakozó tendencia, hogy a férfiak jelentősen nagyobb arányban vándorolnak ki más európai uniós országokba, mint a nők. Ez a fajta cselekedet legtöbbször munkavállalás vagy egyéb anyagi megfontolás következtében alakul ki, s gyakran nem az egész család, hanem csak a férfi hagyja el ilyen célból rövidebb-hosszabb időre Magyarországot (Fazekas et al. 2018).

Ezzel szemben a nőkre kevésbé igaz a migráció, vagy az ingázás. Ők nagyobb eséllyel maradnak helyben, ahol kevesebb munkalehetőség van, és ezzel nagyobb eséllyel csúsznak bele a NEET-státuszba. További nehezítő tényezőt jelent, hogy a nemi adottságokból származó különbségek okán a nők fizikai ereje kisebb, ezáltal számos olyan munkakörből kiesnek, amelyek nem igényelnek szaktudást, de fizikai erőfeszítést igen.

Főként azok a nők lehetnek különösen hátrányos helyzetben a munkaerőpiacon, akik nem fejezték be tanulmányaikat, gyermekvállalás miatt csak később szeretné-

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

nek belépni a munka világába, és az is kimutatható, hogy minél szűkebb a 24–29 éves korosztály szüleinek kapcsolati hálója, annál hosszabb ideig marad NEET-státuszban a gyermekük (Eurofound 2022). Azok a nők, akik nem örökölnék mozgósítható kapcsolati tőkét, és nem is tudnak maguknak kiépíteni kötések, jelentősen csökkent esélyekkel néznek szembe a munkaerőpiacon. Különösen igaz lesz ez a közeljövőben, amikor a munkaerőpiaci változások, a robotika és a mesterséges intelligencia térhódításával egyre ingatagabbá válik a képzettebbek számára is az eddig biztosnak vélt munkapozíció, nem is beszélve azokról a tapasztalat nélküli fiatalokról, akikhez nem társul szakképzettség és kapcsolati háló (Varga 2018).

Korai gyermekvállalás és családi kötelezettségek

A NEET-generáció nem tekinthető homogén csoportnak, sokkal inkább heterogenitás jellemző rá. Emiatt az Eurofound (2022) megkülönböztet hét indokot, amelyek miatt NEET-té válhat egy fiatal. Ennek egyik legnépesebb fajtája a *családjáért felelősségvállalók*, akik az összes NEET 15,4 százalékát teszik ki. A becslések szerint ennek a csoportnak a négyötödét nők alkotják (Eurofound 2022). Ez a csoport magába foglalja azokat, akik idős, beteg rokonaik ápolását vállalják magukra, de azokat is, akik gyermekvállalás miatt hagynak fel tanulmányaikkal, nem folytatják tanulmányaikat, vagy nem lépnek be a munkaerőpiacra. Hasonló eredményt publikált Magyarországon Bene, Krémer és Pintye (2018) is, akik az Eurofound kutatásait és eredményeit figyelve azt mutatták ki, hogy a NEET-státuszban élő nők a 15–19 és a 20–24 éves korcsoportban is a legmeghatározóbb indoka az oktatástól és a munkaerőpiactól való távolmaradásban valamilyen családi kötelezettséghez köthető.

Magyarországon létező jelenség a gyermekvállalás, mint egy egyfajta menekülési út a munkanélküliség ellen. A Kapitány – Spéder (2018) szerzőpáros arra hívja fel a figyelmet, hogy bár kibontakozóban van a karriert építő nők gyermekvállalási életkorának kitolódása, ugyanakkor a tinédzserkorú nők körében az elmúlt évtizedben 25 százalékkal nőtt a gyermekvállalási hajlandóság. Mindez azt eredményezte, hogy statisztikailag nem nő már a nők gyermekvállalási életkora.

A 2011–2016-os időszakban mintegy tizedével nőtt 15–19 éves korú nők gyermekvállalási kedve. Ez főként azokra a nőkre korlátozódott, akik általános iskolai végzettséggel rendelkeztek, vagy még azzal sem. Ugyanígy kimutatták azt is, hogy a végzettség növekedésével a gyermekvállalás átlagos ideje is nő. Míg egy szakmunkás végzettségű nő átlagosan 22 éves korában vállalja az első gyermekét, addig az érettségi bizonyítvánnyal rendelkezők 29–30 éves korukban (Kapitány – Spéder 2018).

A korai gyermekvállalással kapcsolatban elmondható, hogy nagyban összefügg az iskolázottsággal. Azonban ahogyan a NEET-lét, úgy a korai gyermekvállalás is szociokulturális összefüggések keresztmetszete. Az elégtelen szociális körülmények között élő, szegénységben, mélyszegénységben élő családok átlagosan több gyermeket

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

vállalnak a világ minden részén, így Magyarországon is. A tinédzserkori gyermekvállalással kapcsolatos attitűdöket a magyar szakirodalmak általában három csoportba sorolják.

Az első megközelítés szerint a korai gyermekvállalás etnikai alapú, és a cigánykultúra sajátossága, amely elvárja a fiatal lányoktól, hogy az oktatás és a munka világá helyett a korai családalapítást válasszák. Ezáltal az érintettek döntéskényszerbe kerülnek, amikor választaniuk kell a többségi társadalom elvárásai és a cigányhagyományok között. Abban, hogy végül hogyan dönt egy fiatal roma nő, nagy szerepet játszhat a területiség és a különböző cigánykultúrák jellege is (Béki 2013).

A második elmélet szerint a fiatalkori gyermekvállalás nem etnikai, hanem racionális döntésen alapuló gazdasági kérdés. Vagyis a gyermekvállalás mint megélhetési forma kerül középpontba. A kutatók egy része azonban ezt az elméletet elveti, arra hivatkozva, hogy az állami támogatások szerepe a kilencvenes évek óta folyamatosan elveszti reálértékét, tehát a gyermekvállalás nagyobb anyagi befektetést jelent, mint amekkora gazdasági haszonnal jár (Messing – Molnár 2011).

A harmadik elmélet az úgynevezett szituációs megközelítés, amely szerint az erőforrások egyenlőtlen eloszlásából fakadó marginalizálódott társadalmi csoportok leszakadása, a szegénység oka a tinédzserkori gyermekvállalás. Mindez egy válaszreakció, a felborult normarendszer következménye, a lakóhelyi elzártság, a tartós munkanélküliség, a homogén kapcsolatháló és a szocializáció (hiányának) következményei (Béki 2013).

A korai gyermekvállalásról azt mondhatjuk, hogy lehet kiváltó oka a NEET-té válásnak, mégis inkább azt kell gondolnunk, hogy a korai gyermekvállalás és a NEET-té válás is inkább következménye egy korábbi, súlyos szociális problémának, mint az egészségügyi problémák, az alacsony iskolai végzettség, a rossz lakáskörülmények, vagy a tanulási nehézségek (Diósi 2018).

A NEET-jelenség hatása a gazdaságra és a versenyképességre

Egy-egy ország versenyképessége rendkívül összetett tényezők eredményeként alakulhat. Ha a NEET-fiatalok és a versenyképesség kapcsolatát szeretnénk elemezni, akkor a két legfontosabb versenyképességet befolyásoló tényező az oktatás és a munkaerőpiac jellege (Papp – Mohácsi 2024). Ma a versenyképesség fogalma szorosan kapcsolódik a tudásalapú társadalom fogalmához. A gazdaság egyik, ha nem a legfontosabb hajtóerejévé a technológia, az adat- és az információáramlás vált. Ezek birtoklásához, értelmezéséhez és megfelelő felhasználásához folyamatosan frissülő tudásra van szükség. Ahhoz, hogy ezt a társadalom tagjai magukénak tudják, olyan képességek átadására van szükség az oktatási rendszer minden pontján, amely alkalmas arra, hogy a rendkívül változékony világhoz az egyének alkalmazkodni tudjanak (Tóth et al. 2019). Éppen ezért fontos, hogy a magas beruházási ráta csak ak-

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

kor járul hozzá a tudásgazdaságba való átmenetbe, ha azon belül kellő mértékben vannak jelen a szellemi tőkeberuházások is (Csath 2023; Fazekas – Fábíán 2015).

A továbbiakban azt mutatjuk be, hogyan érzékelik a segítő szakemberek a NEET-fiatalok helyzetét az Észak-alföldi régióban, és milyen nemi különbségek megjelenésével találkoznak a csoporton belül a munkájuk során.

A kutatás módszertana

Úgy ítéljük meg, hogy kevés tanulmány foglalkozik a magyar NEET-nők felülreprezentáltságának vizsgálatával, ezért feltáró jellegű kutatást végeztünk, amely során kvalitatív módszertannal, félig-strukturált interjúkkal dolgoztunk.

Héra – Ligeti (2014) szerint az interjútechnika olyan kutatási módszer, amely biztosítja azt, hogy a mennyiségi adat helyett a kevés, de mély és minőségi adatokra koncentrálhassunk, és olyan részleteit tárjuk fel a kutatni kívánt kérdéskörnek, amelyeket egy kötött struktúrájú és zártszerkezetű kérdőív nem tudna vizsgálni. Előnyként szokták sorolni a személyességét is, vagyis, hogy az interjúer minden megkérdezettel kontaktust teremt az adatfelvétel során, s ezzel lehetőséget teremt arra, hogy pontosabb, mélyebb válaszokat kaphasson a kérdéseire (Héra – Ligeti 2014).

Az interjúfelvétel 2024 tavaszán készült. A célcsoportunk olyan szakemberekre terjedt ki, akik munkájának részét képezi, hogy a NEET-fiatalokkal együttműködjenek, helyzetüket felmérjék és segítsék az abból való kilépést. A kutatást három vármegye szakértőire terjesztettük ki (Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye). A célcsoport kiválasztása szakértői kiválasztás útján történt, amely során figyeltünk a szakterületek heterogenitására, ezáltal az eredményeink széleskörűbbé tételére. Az interjúalanyokról szóló legfontosabb információkat az 1. táblázatban, az interjúvázlatot mellékletben közöljük.

1. táblázat. Az interjúalanyok bemutatása

Interjúalany	Titulus és tapasztalat	Vármegye
1.	gyermekvédelmi intézmény szakmai vezetője (10 év)	Jász-Nagykun-Szolnok
2.	polgármester (6 év)	Szabolcs-Szatmár-Bereg
3.	projekt szakmai vezető (5 év)	Hajdú-Bihar
4.	polgármester (5 év)	Hajdú-Bihar
5.	oktató felnőtt továbbképzésben (8 év)	Jász-Nagykun-Szolnok
6.	védőnő (22 év)	Szabolcs-Szatmár-Bereg

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

7.	kistérségi szociális család- és gyermekjóléti központ intézményvezető- helyettes, szakmai vezető (26 év)	Hajdú-Bihar
8.	pedagógiai szakszolgálat vezető, gyermekpszichológus (24 év)	Hajdú-Bihar
9.	szakképző középiskola igazgatója (18 év)	Hajdú-Bihar
10.	esetmenedzser (11 év)	Szabolcs-Szatmár-Bereg

Forrás: saját szerkesztés

Ugyanakkor, mint minden kvalitatív kutatás esetében, úgy itt is ki kell emelnünk, hogy a vizsgálatunk nem akart és nem is tudott reprezentativitásra törekedni. Éppen ezért bár a válaszokból levont következtetéseink irányadóak lehetnek, nem tekinthetjük őket megingathatatlan ténynek, ez adja a kutatásunk fő limitációját is.

Kutatási kérdések

A legfontosabb szakirodalmak és kutatási eredmények tanulmányozása és a módszertanunk kiválasztása után két fő kutatási kérdést fogalmaztunk meg, amelyekre a lehetséges válaszokat kerestük az empirikus kutatásunk során. A kutatási kérdések a következők voltak:

- Milyen egyéni vagy mikro- és mezoszintű okok járulhatnak hozzá a nők felülreprezentáltságához a NEET között?
- Milyen alapvető, rendszerszintű jelenségek járulnak hozzá ahhoz, hogy a fiatalok kiszorulnak az oktatásból és a munkaerőpiacról, illetve hogyan lehet ezeket kivédeni?

A kutatás eredményei

A kutatási kérdések megválaszolásához két fő témablokk mentén vizsgáltuk a NEET-fiatalok oktatási és munkaerőpiaci helyzetét az Észak-alföldi régióban. Ezek elsősorban a szakértők szakmai tapasztalatait, a NEET-csoport élethelyzetének érzékelését, illetve az oktatási és munkaerőpiaci struktúrák értékelését tartalmazták. Mivel az interjúalanyok szakterületei jelentős eltérést mutattak, egy-egy dimenzió határozottabban vagy kevésbé hangsúlyosan kapott szerepet az egyes interjúk során.

EGYÉNI OKOK

A kutatás során valamennyi szakértő egyetértett abban, hogy jelentős eltérés tapasztalható a NEET-generációban a nők és a férfiak között. A leggyakrabban azt

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

emelték ki az interjúalanyok, hogy más-más, de jól elkülöníthető oka van annak, hogy korai iskolaelhagyóvá válnak.

A férfiaknál gyakrabban merül fel az „iskolai lógás”, a „rossz társaságba keveredés” és a nemtörődömség, mint a nőknél. Ugyanakkor sokkal gyakoribb az is, hogy családi elvárás az, hogy a férfiak minél fiatalabb korban – tankötelezettségi életkor elérése után egyből – munkát vállaljanak, ezzel segítsék a család anyagi boldogulását.

A nőknél gyakrabban merül fel a korai gyermekvállalás elsődleges okként a korai iskolaelhagyás hátterében. A megkérdezett szakértők szerint ez a tendencia a Covid-19 járvány óta még súlyosabb, mint azt megelőzően, bár ennek okai nem tisztázottak.

„Egyre többször találkozunk olyan helyzettel, hogy a kislány egyszer csak nem megy haza, a szülők bejelentik a rendőrségen az eltűnését, és a rendőrök ugyan hamar megtalálják őket, de haza már úgy mennek, hogy terhesek. És ezek fiatal lányok, tizenöt-tizenhat évesek.” (7. interjúalany)

Hasonló tapasztalattal rendelkeznek a megkérdezett védőnők is, akik szerint problémát jelentenek az egyre korlátozottabban megtartható prevenciós foglalkozások, de az is, hogy a szülői felelősségvállalás ezzel kapcsolatban nagyon hiányos. Tovább súlyosbítja a helyzetet, hogy főként azokból a fiatal nőkből válnak korai gyermekvállalók, akik nem rendelkeznek megfelelő lakhatási körülményekkel és nincs mögöttük olyan támogató háttér, amely tudná biztosítani a gyermekek számára a megfelelő családi közösséget.

„Mit lehet ilyenkor csinálni? Általában az történik, hogy méhmagzati gyám lesz a lányok édesanyja, hiszen a lányok akkor még kiskorúak. Nagyon sokszor ahogy megszületnek a kisbabák, haza sem mehetnek, vagy ha igen, akkor végül is a nagymama lesz az, aki felneveli őket. De a kislányok nem fognak dolgozni, mert jön majd az újabb baba. Sokszor az sem egyértelmű, hogy ki az apa, vagy ha igen, akkor sem vállalják a felelősséget. Ezek hetedikes-nyolcadikos fiúk, maguk is gyerekek. Tőlük nem lehet elvárni, hogy bármit is csináljanak.” (6. interjúalany)

Az interjúalanyok kétharmada szerint a jövőkép alakítás során akadályt jelent az, hogy a férfiak esetében a munkába állás után már nem szeretnék képezni magukat a későbbiek során, míg a nők esetében a gyermekvállalás és a férj lesz ebben akadályozó tényező. A szakértők szerint sokszor találkoznak olyan helyzettel, amikor a család nő tagjai elmondják, hogy szeretnének dolgozni, hiszen ezzel az ő függetlenségük és a család anyagi jóléte is nőne, de a tradicionális minták miatt a férjük ezt nem engedi nekik.

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

„Nálunk lenne munka, de ezt el is mondják. Főleg a nyári szezonban. Olyankor sok vendéglátósna van szüksége plusz kisegítőkre. Mehetnének dolgozni, de a férjük nem engedi. Féltékenyek vagy féltik őket, nem tudom. A gyerekekre is lenne kinek vigyázni, az óvoda is fogadná őket, de nem mehetnek.” (7. interjúalany)

RENDSZERSAJÁTÓSSÁGOK AZ OKTATÁSBAN ÉS A MUNKAERŐPIACON

Az alacsony iskolai teljesítmény következtében történő korai iskolaelhagyással kapcsolatban a szakértők általános vélekedése az volt, hogy gyakran a fel nem ismert vagy kezeletlen sajátos nevelési igény/beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdés áll, ami lehet szülői felelőtlenség, de akár diszkriminációból fakadó eredmény is. Az 5. interjúalany szerint sok helyen még ma is hátrányos megkülönböztetésben részesülnek a kedvezőtlen szociokulturális háttérrel rendelkező és/vagy roma származású tanulók, ráadásul a tradicionális cigány családokban szégyenként élik meg azt, ha a gyermek ilyen állapottal él együtt, ami a pedagógiai szakszolgálat vezetője szerint nem ritkán kriminalizálódásban jelenik meg. A 2. interjúalany ezzel szemben arra mutatott rá, hogy a szegregált oktatás kialakítása nem feltétlenül tudatos eredmény, épp ellenkezőleg.

„Itt van a felújított óvodánk, iskolánk. IKT-tábla van minden teremben, minden felszerelésünk megvan. De azzal nem tudok mi csinálni, ha a szülők átjárnak a közeli nagyvárosba dolgozni és viszik magukkal a gyerekeiket is óvodába-iskolába. Nálunk itt maradnak a nehezen kezelhető gyerekek, akiket otthon nem nevelnek, és így már nálunk sem tudnak mit csinálni a pedagógusok. Nevelés marad, oktatás nem.” (2. interjúalany)

Hasonlóan nagy problémát jelent számukra a pedagógusok fluktuációja, és az ebből adódó szaktanárhiány, amely szintén az oktatás minőségének sérülését okozza.

Az oktatási rendszerrel kapcsolatban a megkérdezettek kiemelték, hogy az intézmények típusa és a fiatalok problémáinak jellege is szorosan összekapcsolódik. Míg az érettségit és/vagy szakképzettséget adó iskolákban a mentális betegségekkel élő fiatalok előfordulása a leggyakoribb, addig a szakiskolákba járó tanulók sokkal komplexebb és nehezebben tipizálható probléma együttesekkel rendelkeznek.

„Olyanok, mint akiknek se anyjuk, se apjuk. Látszik az, hogy teljes elhanyagolásban nőttek fel, és nagy szükségük lenne a szeretetre, de azt elfogadni se tudják. Nem tudják, hogyan kell. Teljes motiválatlanság látszik rajtuk, nem tudják, mihez akarnak kezdeni az életükkel, perspektíváik sincsenek. Itt ülnek, amíg kell, de csak azért, mert kell. Amint kimehetnek, legtöbbször mennek is.

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

De nem tudják, hogy hova. Majd lesz valahogy. Hát, tényleg lesz, csak azért a legtöbbször nem lesz jó.” (9. interjúalany)

A 9. interjúalany szerint azzal, hogy a szakiskolákba való bejutás már nagyrészt nem kötött korábbi iskolai teljesítményekhez, abból a szempontból szerencsés, hogy mindenki számára biztosít továbblépési lehetőséget, ugyanakkor nagyon súlyosan szelektálja a diákokat, ami miatt tudatosan vagy nem tudatosan, de „gyűjtőiskolák” jönnek létre, ahol a szocio-kulturálisan legelmaradottabb tanulók csoportosulnak, és aminek az az eredménye, hogy egyre mélyebbre húzzák egymást is.

A megkérdezett szakértők mindegyike egyetértett abban, hogy a szakpedagógusok hiányán túl a többi szakember hiánya is felerősíti a gyermekek magára maradását az iskolákban. Mint elmondták, egyre több gyermeket érint valamilyen mentális eredetű megbetegedés, amely kifejeződik a tanárokkal és a kortársakkal szembeni agresszióban, depresszióban, teljesítményelmaradásban, figyelemzavarban, önbántalmazásban és igazolatlan iskolai hiányzásban is.

A NEET-fiatalok munkaerőpiaci jellemzése során a leggyakrabban a megkérdezettek azt említették, hogy gyakran találkoznak olyan esetekkel, amikor az ügyfélnek nincs tartósan munkahelye, stabil jövedelme, és sokan vannak közöttük olyanok is, akik feketegazdaságból tartják fent magukat. A munkaerőpiaci tapasztalatlanságuk miatt gyakran elutasítják őket a munkáltatók, ezért alkalmi munkákra szorulnak, vagy csak napi bejelentésű munkán foglalkoztatják őket, ami miatt nincs társadalombiztosításuk. Ráadásul a közfoglalkoztatotti arány szűkülése miatt a tranzitfoglalkoztatásból is kiszorulnak. Felmerült továbbá az is, hogy a fiatalok jelentős része irreális elvárásokat támaszt a munkaerőpiac felé, ezért, ha azzal szembesülnek, hogy az igényeiknek nem megfelelő feltételeket kínálnak a munkáltatók, akkor felhagynak az álláskereséssel és inkább az inaktív státuszt választják.

A megkérdezettek elmondták azt is, hogy a szakma megszerzése nem feltétlenül jelenti azt, hogy alkalmazásba veszik a fiatalokat a munkáltatók, hiszen nem bíznak abban a tudásban, amit az oktatásban megszereztek, másrészt pedig felmerül a fiatal munkavállalókkal szembeni ageizmus és előítéletesség.

„A munkáltatók azt mondják, hogy a fiatalok lusták, nem akarnak dolgozni, csak lébecolnak, és csak a pénzt akarják. Ezért inkább esélyt sem adnak nekik. Elvárják, hogy az iskolapadból kiesve mindent tudjanak, de ez nem így működik, ezt nekik is be kéne látni.” (2. interjúalany)

A megkérdezettek egyetértettek abban, hogy a férfiaknak a fizikai teherbírásuk és a családi elvárások miatt egyszerűbb a munkavállalás, a szakképzettség hiánya mellett is. Azonban hozzátették azt is, hogy a kedvezőtlen, nehéz munkakörülmények könnyen hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a férfiak nagyobb eséllyel, fiatalabb korban

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

szerezzenek olyan egészségkárosodásokat, amelyek jelentősen lecsökkentik az élet-tartamukat és a szubjektív egészségérzetüket is.

Az Észak-Alföld a NEET-eket tekintve több szempontból is hátrányos régió: egy-részt kevés, főleg városokhoz kötődő munkalehetőség áll rendelkezésre, az újon-nan épülő cégek a szakképzett vagy az olcsóbb, külföldi munkavállalókat részesítik előnyben. Kedvezőtlenebbek az oktatáshoz jutás feltételei, rosszabbak az anyagi és lakáskörülmények, alacsonyabbak a jövedelmi szintek, mint Nyugat-Magyaror-szágon, továbbá nehezebben megoldható a külföldi munkavállalás. Ugyanakkor az 5. interjúalany kiemelte, hogy a Romániával határos településekről egyre nagyobb számban találnak munkát a fiatalok Nagyváradon és annak agglomerációjában.

Ezen tényezők miatt a szakértők mindegyike súlyos problémának látja a NEET-kérdést az Észak-Alföldön. Kiemelték, hogy nem tapasztalnak javuló tenden-ciát, sőt, egyre rosszabb trendek bontakoznak ki, ami egyaránt egyéni és intézményi okokból táplálkozik.

Összefoglalás és következtetések

Tanulmányunk célja az volt, hogy feltárjuk a magyarországi NEET-nők felülreprezentáltságának okait, különös tekintettel az Észak-alföldi régióra. A szakirodalom és a kvalitatív kutatás eredményei alapján az alábbi főbb megállapításokat tehetjük.

Oktatási pályafutás és lemorzsolódás: Bár a nők általában magasabb iskolai vég-zettséggel rendelkeznek, és kisebb arányban hagyják el idő előtt az oktatási rend-szert, ez nem tükröződik vissza a NEET-státusz arányaiban. Ez arra utal, hogy az iskolaelhagyás önmagában nem elegendő magyarázat a nők magasabb NEET-rész-vételére.

Munkaerőpiaci akadályok: A nők munkaerőpiaci helyzetét számos strukturális és társadalmi tényező nehezíti. Korlátozottabb mobilitás, szűkebb munkaköri lehetőségek, valamint gyengébb kapcsolati háló jellemzi őket, ami hátráltatja a munkába állást. Emellett a közfoglalkoztatás visszaszorítása és a munkáltatói előítéletek (pl. fiatal munkavállalókkal szembeni bizalmatlanság) szintén hátrányosan érinti őket.

Családi kötelezettségek és gyermekvállalás: A NEET-nők jelentős részét a családi felelősségvállalás – különösen a korai gyermekvállalás – tartja távol a tanulástól és a munkavállalástól. E jelenség nem csupán egyéni döntésekből ered, hanem mélyebb szociokulturális és gazdasági problémák következménye (pl. mélyszegénység, ala-csony iskolázottság, hagyományos nemi szerepelvárások).

Továbbá megállapítottuk, hogy a NEET-fiatalok magas aránya – különösen a nőké – közvetlenül rontja az ország versenyképességét, hiszen csökkenti a gazdaságban aktívan részt vevők számát, növeli az állami ellátórendszerek terheit, és akadályozza a tudásalapú gazdaság megerősödését.

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

Mivel a NEET-státusz kialakulása több tényező együttes hatásának eredménye, a megoldás is csak komplex, rendszerszintű megközelítéssel lehetséges. Kiemelten fontos lenne célzott mentori programok, női foglalkoztatási és (re)integrációs projektek bevezetése, valamint a családtámogatási és oktatáspolitikai eszközök összehangolása.

Zárógondolatként megállapíthatjuk, hogy a NEET-nők felülreprezentáltságának kérdése nem csupán szociálpolitikai, hanem gazdaságstratégiai kihívás is. Ennek megfelelően a társadalom legkülönbözőbb szektoraiban szükséges közös megoldásokat keresni annak érdekében, hogy a NEET-fiatalok visszataláljanak a tanulás és a munka világába.

Irodalom

- Adamecz-Völgyi A. – Prinz D. – Szabó-Morvai Á. (2023): A kötelező iskolalátogatási korhatár csökkentésének munkapiaci és gyermekvállalási hatásai. In: Szabó-Morvai Á. – Pető R. (szerk.): *Munkaerőpiaci tükör 2022*. Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Közgazdaságtudományi Intézet, HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat, Budapest, 126–130.
- Béki O. (2013): A serdülőkori gyermekvállalás lehetséges okai egy cigánytelepen. *Belvedere*, 25(3): 117–129. DOI: <http://doi.org/10.14232/belv.2013.3.8>.
- Bene V. – Krémer B. – Pintye Zs. (2018): A 15–29 éves korosztály foglalkoztatásáról és munkaerő-piaci perspektíváiról – a Magyar Ifjúság Kutatás 2016 adatainak tükrében. In: Nagy Á. (szerk.): *Margón kívül. Magyar ifjúságkutatás 2016*. Excenter Kutatóközpont, Budapest. 98–153.
- Berényi E. (2015): Kudarc-rutinok vagy megoldás-keresés – probléma-narratívák a szakképzésben. In: Fehérvári A. – Tomasz G. (szerk.): *Kudarcok és megoldások*. OFI, Budapest. 89–109.
- Bokányi Z. – Szabó Á. (2015): NEET-fiatalok. Egy fogalom nyomában. *Kapocs*, 14(1): 28–39.
- Cuzzocrea, V. (2018): A NEET kategória jövője. In: Nagy Á. – Oross D. (szerk.): *Ifjúságügy – Szöveggyűjtemény IV. Neumann János Egyetem – Iuvenis Ifjúság szakmai Műhely*, UISZ Alapítvány, Budapest. 20–33.
- Czifrusz D. – Lénárd S. (2023): A szakképzésben tanulók képzés utáni jövőképe. *Opus et Educatio*, 10(1): 40–47. DOI: <https://doi.org/10.3311/ope.539>
- Csath M. (2023): A szellemi tőkeberuházások és vagyon szerepe a versenyképesség javításában. *Hitelintézeti Szemle*, 22(2): 126–145.
- Diósi P. (2018): Családalapítás és gyerekvállalás. In: Nagy Á. (szerk.): *Margón kívül. Magyar ifjúságkutatás 2016*. Excenter Kutatóközpont, Budapest. 36–54.

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

- Eurofound (2022): *NEETs*. <https://www.eurofound.europa.eu/en/topic/neets> (Letöltés ideje: 2025. 01. 03.)
- Európai Alapítvány az Élet- és Munkakörülmények Javításáért (2010): *Fiatalok és nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő személyek Európában: első eredmények*. <https://www.eurofound.europa.eu/system/files/2021-05/EF-1172HU.pdf> (Letöltés ideje: 2025. 01. 13.)
- European Commission (2017): *Employment, Social Affairs & Inclusion* https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_hu (Letöltés ideje: 2025. 01. 12.)
- Eurostat–Data Explorer (2018): *Young people neither in employment nor in education and training by sex, age and labour status (NEET rates)* http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_lfse_20&lang=en (Letöltés ideje: 2025. 01. 12.)
- Fazekas N. – Fábíán A. (2015): A versenyképesség kulturális és humán aspektusai. *Közép-európai közlemények*, (8)2: 28–39.
- Fazekas A. – Nagy Á. – Monostori K. (2018): „Bú, baj, bánat messze szalad!” Életesemények, problémák, mobilitás, migráció. In: Nagy Á. (szerk.): *Margón kívül. Magyar ifjúságkutatás 2016*. Excenter Kutatóközpont. Budapest. 315–350.
- Fehérvári A. (2015): Lemorzsolódás és a korai iskolaelhagyás trendjei. *Neveléstudomány*, 3(3): 31–47.
- Fényes H. (2010): A nemi sajátosságok különbségének vizsgálata az oktatásban. A nők hátrányainak felszámolódása? Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Héra G. – Ligeti Gy. (2014): *Módszertan. Bevezetés a társadalmi jelenségek kutatásába*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Hermann Z. (2019): A tankötelezettségi korhatár csökkentésének hatása a lemorzsolódásra. In: Fazekas K. – Csillag M. – Hermann Z. – Scharle Á. (szerk.): *Munkaerőpiaci tükrök, 2018*. KRTK, Budapest. 69–75.
- Kapitány B. – Spéder Zs. (2018): Gyermekvállalás. In: Monostori J. – Őri P. – Spéder Zs. (szerk.): *Demográfiai portré 2018*. 47–64. <http://demografia.hu/kiadvanyokononline/index.php/demografiaiportre/article/view/2730/2618> (Letöltés ideje: 2024. 01. 15.)
- Kertesi G. – Kézdi G. (2012): A roma és nem roma tanulók teszt eredményei közti különbségekről és e különbségek okairól. *Közgazdasági Szemle*, 59(7–8): 798–853.
- Mártonfi Gy. (2014): Korai iskolaelhagyás – Hullámzó trendek. *Educatio*, 23(1): 36–49.

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

- Medgyesi M. (2018): Fiatalok helyzete az EU-országokban a gazdasági válság idején és azt követően. In: Kolosi T. – Tóth I. Gy. (szerk.): *Társadalmi Riport 2018.*, TÁRKI, Budapest. 184–199. DOI: <https://doi.org/10.61501/TRIP.2018.10>
- Messing V. – Molnár E. (2011): Válaszok a pénztelenségre: szegény cigány és nem cigány családok megélhetési stratégiái. *Esély*, 22(1): 53–80.
- OECD (2022a): *Youth not in employment, education or training (NEET) 15–29 year-old women, % in same age group, 2022.* https://www.oecd.org/en/data/indicators/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.html?oecd-control-38c744bfa4-var1=AUT%7CBEL%7CCZE%7CEST%7CFIN%7CFRA%7CDEU%7CGRC%7CHUN%7CISL%7CIRL%7CITA%7CLVA%7CLTU%7CND%7CPOL%7CPRT%7CSVK%7CSVN%7CESP%7CSWE%7CDNK&oecdcontrol-dec63071aa-var6=15_29_WOMEN (Letöltés ideje: 2025. 05. 07.)
- OECD (2022b): *Youth not in employment, education or training (NEET) 15–29 year-old men, % in same age group, 2022.* https://www.oecd.org/en/data/indicators/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.html?oecd-control-38c744bfa4-var1=AUT%7CBEL%7CCZE%7CEST%7CFIN%7CFRA%7CDEU%7CGRC%7CHUN%7CISL%7CIRL%7CITA%7CLVA%7CLTU%7CND%7CPOL%7CPRT%7CSVK%7CSVN%7CESP%7CSWE%7CDNK&oecdcontrol-dec63071aa-var6=15_29_MEN (Letöltés ideje: 2025. 05. 07.)
- Papp K. M. (2023): A NEET-fogalom értelmezésének lehetőségei és a csoporttényezők bemutatása. In: Kovács R. (szerk.): *„A mi tendenciánk...” Szakkollégiumi tanulmányok*, 9. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen. 263–278.
- Papp K. M. – Mohácsi M. (2024): A NEET-fiatalok és a versenyképesség kapcsolatának vizsgálata Magyarországon – szakirodalmi áttekintés. In: F. Filip, Zs. Gódány, Š. Gubo, E. Korcsmáros, S. Tóbiás Kosár, T. Zsigmond (eds.): *16th International Conference of J. Selye University. Sections of the Faculty of Economics and Informatics. Conference Proceedings* 209–220. DOI: <https://doi.org/10.36007/5093.2024.209>
- Rumberger, R. W. (2012): *Dropping out.* Harvard University Press, Cambridge.
- Sánta T. (2017): Ha tovább maradsz, beleragadsz!: NEET-es fiatalok kormegoszlási arányai Szegeden. *Kultúra és Közösség*, (8): 27–38.
- Sánta T. (2018): Integrációs dilemmák a magyarországi NEET populációval kapcsolatban. *Belvedere meridionale*, 30(1): 127–145. DOI: <https://doi.org/10.14232/belv.2018.1.8>
- Sánta T. (2020): Nők a magyar NEET-csoportban. *Esély*, 31(1): 73–92.
- Sánta T. (2021): Vizsgálatok a kriminalizálódott magyar NEET fiatalok körében. In: *Belvedere Meridionale*, 33(1): 119–130.
- Sólyom A. (2015): Fiatalok jövőstratégiájáról. In: *Erdélyi Társadalom*, 13(2): 211–228.

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

- Szemereyné Pataki K. – Bódis L. (2018): Régiós kihívások – nemzeti válaszok. *Gradus*, 5(1): 5–21. DOI: <https://doi.org/10.47833/2023.1.ART.001>
- Tóth R. – Szük K. – Sisa K. – Szijártó B. (2019): Az oktatás és szakképzés szerepe a vállalati (és nemzetgazdasági) versenyképesség növelésében. *Polgári Szemle*, 15(4–6). 36–55. DOI: <https://doi.org/10.24307/psz.2019.1204>
- Varga A. (2015): Lemorzsolódás vagy inklúzió. In: Fehérvári A. – Tomasz G. (szerk.): *Kudarok és megoldások*. OFI, Budapest. 73–89.
- Varga J. (2018): *A közoktatás indikátorrendszere 2017*. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest http://www.mtaki.hu/wpcontent/uploads/2018/02/A_kozoktatas_indikatorrendszere_2017.pdf (Letöltés ideje: 2025. 05. 20.)

MELLÉKLET I. – Interjúvázlat

A szakértők bemutatása

1. Milyen pozícióban dolgozik jelenleg?
2. Milyen feladatokat lát el a munkakörében?
3. Milyen feladat kapcsán szokott találkozni olyan fiatalokkal, akik a NEET-kategóriába sorolhatók?
4. Korábban van olyan munkatapasztalata, ahol szintén ezzel a csoporttal dolgozott?
5. Ha igen, akkoriban mi volt a feladata velük?
6. Másmilyennek látja a helyzetüket most, mint akkor?

NEET-ek megítélése

1. Ön szerint milyen okai vannak az iskolai lemorzsolódásnak vagy a korai iskolaelhagyásnak?
2. Milyen jövőképe van azoknak a fiataloknak, akik nem fejezik be az iskolát, és nem szereznek végzettséget?
3. Ön szerint ezek a fiatalok a későbbi életük folyamán képesek (lennének) újra tanulni és végzettséget szerezni?
4. Ha igen/ha nem, mi ennek az oka?
5. Azokat a fiatalokat ebben a csoportban, akikkel Ön együtt dolgozik, mi jellemzi munkaerőpiaci szempontból?
6. Milyen okai vannak annak, hogy nem tudnak elhelyezkedni a munkaerőpiacon?
7. Aki szeretne változtatni a helyzetén, Ön szerint tudja, hogy hová vagy kihez kellene fordulnia segítségért?

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

8. Ön szerint, akik nem szeretnének kilépni ebből az élethelyzetből, ők miért vélekednek így?
9. Ön szerint ez a régió miért érintett jobban a NEET-kérdésben, mint más régiók?
10. Ön szerint vannak olyan tényezők, amelyek specifikusan csak erre a régióra igazak?
11. Mennyire érzékeli súlyos problémának a NEET-kérdést a régióban?
12. Ön szerint a nemek között milyen különbségek vannak ebben a csoportban?

Tudás, tapasztalatok, javaslatok

1. Milyen kezdeményezéseket/programokat/projekteket ismer, amelyeknek ezek a fiatalok a célcsoportja?
2. Ön vett már részt szakértőként ilyen kezdeményezésben? Ha igen, milyen szerepet töltött be?
3. Mi a véleménye ezekről a programokról? (Milyen hatékonyságúak, hasznosak-e, azokra a problémákra próbál meg megoldást találni, amelyek valóban relevánsak?)
4. Ön szerint milyen programok projektek, állami beavatkozások kellenének ahhoz, hogy hatékonyabban lehessen kezelni ezt a problémát?
5. Ön szerint hogyan motiválhatók azok a fiatalok, akik szeretnének visszatérni az iskolába vagy a munka világába, és hogyan motiválhatók azok, akik nem szeretnének?
6. Milyen szakértők bevonását tartja indokoltnak ennek a kérdésnek a megoldásához?